

บทที่ 7

การเงิน การธนาคาร และนโยบายการเงิน

7.1 การเงิน

7.1.1 ความหมายของเงิน

เงินคือสิ่งที่สังคมยอมรับกันโดยทั่วไปในการใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนหรือชำระค่าสินค้าและบริการรวมทั้งเพื่อการชำระหนี้ในปัจจุบันและอนาคต

เมื่อสังคมมีสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนทำให้ทุกคนในสังคมเปลี่ยนสินค้าและบริการของตนเป็นเงินเพื่อนำไปแลกกับสินค้าชนิดอื่นที่ตนไม่สามารถผลิตได้หรือผลิตได้ไม่เพียงพอแต่มีความต้องการสินค้านั้นมาบริโภค ทำให้เงินมีสิทธิเรียกร้องเหนือสินค้าและบริการอื่นๆ มีลักษณะเป็นสินทรัพย์สภาพคล่อง (liquidity) คือ ง่ายในการเปลี่ยนเป็นสินทรัพย์อย่างอื่นได้ตามที่ต้องการ โดยไม่สูญเสียมูลค่า และค่าของเงินเป็นค่าทางเศรษฐกิจ (economic value) มิได้อยู่คุณสมบัติของสิ่งที่ใช้เป็นเงิน

7.1.2 วิวัฒนาการของเงิน

การดำเนินการในด้านต่างๆของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะคนเราต้องการให้ตนเองมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การแลกเปลี่ยนสินค้ากันก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะยกระดับบรรดาประโยชน์ให้สูงขึ้นได้เพราะคนเราไม่สามารถผลิตสินค้าทุกชนิดที่ตนต้องการได้ อย่างไรก็ตามระบบการแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยตรง (barter system) ขาดความคล่องตัว การแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้นได้ทั้งสองฝ่ายต้องมีความต้องการสอดคล้องตรงกัน (coincidence) เพื่อลดความยุ่งยากจึงกำหนดสิ่งที่ใช้เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน ซึ่งได้วิวัฒนาการเป็นลำดับดังนี้

1. เงินที่เป็นสิ่งของหรือสินค้า (commodity money) หมายถึง การนำเอาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งมาเป็นเงินซึ่งจะกำหนดแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและสภาพการเวลา โดยสิ่งที่ใช้เป็นเงินต้องมีค่าในตัวมันเองคือคนส่วนมากในสังคมต้องการใช้สินค้านั้น สิ่งที่ใช้เป็นเงินมาแล้วในอดีต ได้แก่ เปลือกหอยบางชนิด ขนสัตว์ ลูกปัด ใบชา ยาสูบ หรือ สัตว์ใช้งาน เช่น วัว ควาย ม้า แพะ แกะ เป็นต้น

EC 112

181

EC 112

181

มาแล้วในอดีต ได้แก่ เปลือกหอยบางชนิด ขนสัตว์ ลูกปัด ใบชา ยาสูบ หรือ สัตว์ใช้งาน เช่น วัว ควาย ม้า แพะ แกะ เป็นต้น

2. เงินเหรียญที่มีค่าเต็มตัว(full bodied coins) หมายถึง เงินในรูปแบบสินค้าที่มีค่าคงตัวราคาเท่ากับหน่วยเงินตราที่กำหนดไว้หน้าเหรียญ โดยการใช้แร่โลหะมีค่า เช่น โลหะทองคำ โลหะเงิน สิ่งที่ใช้เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนจึงทำหน้าที่เป็นทั้งสินค้าและเงินตราที่หมุนเวียนไปพร้อมกัน ค่าของเงินจะกำหนดตามหน่วยน้ำหนักของโลหะมีค่าที่นำมาใช้เป็นเงิน เช่น กำหนด 1 ดอลลาร์ เท่ากับ 23.22 เกรน เป็นต้น

3. เงินเหรียญที่มีค่าไม่เต็มตัว(token money) หมายถึงเงินโลหะที่มีมูลค่าหน้าเหรียญสูงกว่ามูลค่าจริงของโลหะ เงินชนิดนี้โลหะที่ใช้เป็นเงินในขณะใดขณะหนึ่งต้องเป็นโลหะชนิดเดียวกัน ถ้าใช้โลหะที่มีคุณสมบัติต่างกันแต่กำหนดให้มีมูลค่าของเงินเท่ากันจะทำให้เกิดปัญหาปรากฏการณ์ทางการเงินตามกฎของเกรแฮม(Greshams law) คือ เงินเลวไล่เงินดีออกไปจากการหมุนเวียน (bad money drives good money out of circulation)

4. เงินกระดาษ(paper money) หมายถึงเงินธนบัตรที่ออกโดยธนาคารกลางหรือเงินที่พิมพ์โดยธนาคารกลางเพื่อใช้เป็นที่ชำระหนี้ตามกฎหมาย โดยมูลค่าที่ตราไว้สูงกว่าค่าของวัตถุที่ใช้ทำเงินตราเงินชนิดนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า fiat money

7.1.3 คุณสมบัติของสิ่งที่ใช้เป็นเงิน

สิ่งที่ใช้เป็นเงินมีคุณสมบัติที่สำคัญ 8 ประการดังนี้

(1) เป็นสิ่งที่ยอมรับกันโดยทั่วไป หมายถึง การยอมรับในการใช้เป็นที่สื่อกลางการแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าและบริการ

(2) มีความคงทนถาวร เพื่อสามารถเก็บไว้ได้นานและแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าและบริการได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

(3) แบ่งออกเป็นหน่วยย่อยๆ ได้สะดวก เช่น เงินเหรียญมีชนิด เหรียญละ 10 บาท 5 บาท 1 บาท 50 สตางค์ 25 สตางค์ ธนบัตร มีใบละ 1,000 บาท 500 บาท 100 บาท 50 บาท 20 บาท เป็นต้น

(4) สะดวกในการพกพาไปที่ต่างๆ กล่าวคือ ต้องมีขนาดไม่ใหญ่ น้ำหนักไม่มาก

(5) เป็นสิ่งที่หายาก หมายถึง ในขณะใดขณะหนึ่งมีจำนวนจำกัด

(6) มีเสถียรภาพในค่า หมายถึง อำนาจซื้อสินค้าและบริการของเงินแต่ละหน่วยจะต้องคงที่

(7) เป็นสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกัน ทั้งในด้านรูปลักษณะและคุณสมบัติของสิ่งที่ใช้เป็นเงิน

(8) เป็นสิ่งที่เห็นแล้วจำได้ง่าย หมายถึงยากต่อการปลอมแปลงเลียนแบบ

7.1.4 หน้าที่ของเงิน (Function of Money)

หน้าที่ของเงินมี 4 ประการคือ

(1) เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (medium of exchange) กล่าวคือ เงินจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการ หากบุคคลต้องการสินค้าหรือบริการใด ก็ไม่ต้องไปแสวงหาบุคคลที่มีความต้องการตรงกันมาแลกเปลี่ยนเหมือนในระบบการแลกเปลี่ยนสิ่งของกับสิ่งของ (barter system) แต่สามารถนำเงินไปซื้อสินค้าหรือบริการนั้นได้โดยตรง

(2) เป็นมาตรฐานในการวัดค่า (standard of value) หรือเป็นหน่วยในการวัดค่า (unit of account) กล่าวคือเราใช้เงินเป็นหน่วยกลางในการวัดมูลค่าสินค้าหรือบริการ (common unit) โดยการเทียบค่าของสิ่งของต่างๆ ให้อยู่ในหน่วยของเงินหรือราคาสินค้าหรือบริการ ทำให้สามารถทราบราคาสินค้าหรือบริการทุกชนิดและยังสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ เช่น เสื้อราคาตัวละ 100 บาท กางเกงราคาตัวละ 200 บาท กางเกงมีราคาแพงกว่าเสื้อ 2 เท่า เป็นต้น

(3) เป็นเครื่องสะสมมูลค่า (store of value) กล่าวคือ จากคุณสมบัติของเงินที่มีความคงทนถาวร ไม่เสื่อมสภาพได้ง่าย ทำให้เราสามารถเก็บสะสมเงินไว้ได้ดีกว่าสิ่งของบางอย่าง เป็นการพักอำนาจซื้อในปัจจุบันออกไปเป็นในอนาคตในรูปของเงินออม เนื่องจากสิ่งของบางอย่างที่เสื่อมสภาพและเสียหายง่าย เช่น ผลผลิตทางการเกษตร ผู้ผลิตไม่สามารถเก็บสินค้าดังกล่าวไว้ได้นาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องรีบขายเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินมาเก็บไว้แทน ในขณะเดียวกันก็สามารถนำเงินที่เก็บสะสมไว้ดังกล่าวไปซื้อสิ่งของในอนาคตเมื่อมีความต้องการ เป็นต้น

(4) เป็นมาตรฐานการชำระหนี้ในอนาคต (standard of deferred payment) กล่าวคือ เราสามารถใช้เงินชำระหนี้ค่าสิ่งของ(ที่ขอยืมจากผู้อื่นมาใช้ก่อน) ในอนาคตแทนการชำระด้วยสิ่งของชนิดเดียวกันได้โดยการเทียบค่าสิ่งของดังกล่าวออกมาเป็นเงิน ซึ่งทำให้

เกิดความสะดวกกว่าการชำระด้วยสิ่งของ ซึ่งถ้าปราศจากเงินแล้ว การชำระหนี้จะกระทำได้ค่อนข้างจำกัด เช่น ไม่สามารถหาสิ่งของชนิดเดียวกันกับที่ยืมไปมาชำระหนี้ได้ นอกจากนี้ยังทำให้การค้าขายมีความคล่องตัวสามารถเอาอำนาจซื้อในอนาคตมาซื้อสินค้าในปัจจุบัน รวมทั้งการขายสินค้าเงินผ่อน ในลักษณะเอาไปใช้ก่อนผ่อนที่หลัง เป็นต้น

7.1.5 ปริมาณเงินหรืออุปทานของเงิน (Money Supply)

คำจำกัดความของปริมาณเงิน(definition of money) จะมีขอบเขตเพียงใดประกอบด้วยสินทรัพย์อะไรนั้นขึ้นอยู่กับธนาคารกลางเป็นผู้กำหนดว่าจะให้ครอบคลุมหน้าที่ใดบ้าง เริ่มตั้งแต่หน้าที่ในการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน หรือกินความถึงการเป็นตัวรักษามูลค่า และการเป็นที่พักแห่งอำนาจซื้อ สำหรับในกรณีของประเทศไทยนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้นิยามคำจำกัดความของปริมาณเงินไว้ดังนี้

ฐานเงิน(monetary base :M0) ประกอบด้วย ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ที่หมุนเวียนในมือประชาชนและในมือธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งเงินฝากสถาบันการเงินที่ฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย

ปริมาณเงินตามความหมายอย่างแคบ (narrow money: M1) หมายถึง ปริมาณเงินที่หมุนเวียนในมือประชาชน ประกอบด้วย ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ในมือประชาชน และเงินฝากเพื่อเรียกของธุรกิจและครัวเรือนที่ระบบธนาคารพาณิชย์

ปริมาณเงินตามความหมายอย่างกว้าง (broad money : M2) หมายถึง ปริมาณเงินที่หมุนเวียนในมือประชาชนนอกจากประกอบด้วย ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ในมือประชาชน และเงินฝากเพื่อเรียกของธุรกิจและครัวเรือนที่ระบบธนาคารพาณิชย์ หรือ M1 แล้ว ยังรวมเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำของธุรกิจและครัวเรือนที่ระบบธนาคารพาณิชย์อีกด้วย

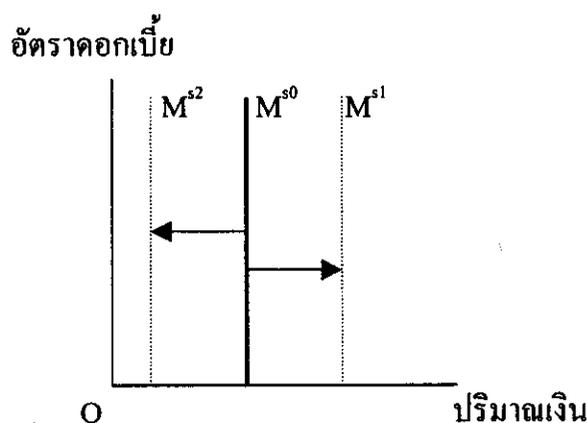
ปริมาณเงินตามความหมายที่กว้างขึ้น (broaden money : M2a) ปริมาณเงินที่หมุนเวียนในมือประชาชนตามความหมายที่กว้างขึ้น M2aจึงประกอบด้วย M2 และตัวสัญญาใช้เงินซึ่งเป็นเงินที่บริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์รับฝากจากประชาชน

ปริมาณเงินตามความหมายที่กว้างที่สุด (broadest money : M3) ปริมาณเงินที่หมุนเวียนในมือประชาชนในรูปเงินสดเงินและฝากทุกประเภทของสถาบันการเงินที่รับฝากจากประชาชน กล่าวคือ M3 ประกอบด้วย M2a และสลากออมสิน สลากออมทรัพย์สินทวี

ปริมาณเงิน ณ ระยะเวลาหนึ่ง จะมีจำนวนคงที่ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ย ในท้องตลาด การเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินขึ้นอยู่กับนโยบายการเงินของรัฐบาล ดังนั้น เส้นอุปทานของเงินจึงมีลักษณะเป็นเส้นตรงตั้งฉากกับแกนอน และถ้าปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เส้นอุปทานของเงินก็จะเคลื่อนย้ายไปทางขวาและขนานกับเส้นเดิม ในทางตรงกันข้าม ถ้าปริมาณเงินลดลง เส้นอุปทานของเงินก็จะเคลื่อนย้ายไปทางซ้ายและขนานกับเส้นเดิม

รูปที่ 7-1

เส้นอุปทานของเงินและการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทานของเงิน

จากรูปที่ 7-1 กำหนดให้ M^{s0} เป็นปริมาณเงิน ณ ระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาสมมุติให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เส้น M^{s0} ก็จะเคลื่อนย้ายไปเป็นเส้น M^{s1} ในทางตรงกันข้าม ถ้าปริมาณเงินลดลง เส้น M^{s0} ก็จะเคลื่อนย้ายไปเป็นเส้น M^{s2}

7.2 ตลาดการเงิน(Financial Market)

ตลาดการเงินเป็นตลาดที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการโอนอำนาจซื้อจากหน่วยเศรษฐกิจที่มีเงินออมไปยังหน่วยเศรษฐกิจที่ต้องการเงินออมไปลงทุน โดยมีสถาบันการเงินทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง ตลาดการเงินแบ่งออกเป็นตลาดเงินและตลาดทุน

7. 2.1 ตลาดเงิน(money market) หมายถึง ตลาดที่มีการกู้ยืมเงินทุนระยะสั้น ตามปกติจะไม่เกินหนึ่งปี จำแนกออกเป็นตลาดเงินในระบบและตลาดเงินนอกระบบ

1. ตลาดเงินในระบบ เป็นตลาดที่มีสถาบันการเงินทำหน้าที่อำนวยความสะดวกทางการเงินภายใต้ระเบียบกฎหมายของบ้านเมือง ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ และธนาคารกลาง โดยสถาบันการเงินทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้มีเงินออมซึ่งเป็นผู้ต้องการให้กู้ยืมโดยตรงกับผู้ขาดแคลนเงินออมซึ่งเป็นผู้ต้องการกู้โดยตรง โดยที่หน่วยเศรษฐกิจที่มีเงินออมเคลื่อนย้ายเงินออมของตนไปยังสถาบันการเงินเพื่อแลกกับหลักทรัพย์ทางอ้อม เช่น สมุดคู่ฝาก ตั๋วสัญญาใช้เงิน กรมธรรม์ จากนั้นสถาบันการเงินจะนำเงินออมที่ระดมได้ให้หน่วยเศรษฐกิจที่ต้องการเงินทุนกู้ยืม โดยมีหลักทรัพย์ทางตรง เช่น สัญญาเงินกู้ ประกันการกู้ยืม

2. ตลาดเงินนอกระบบ เป็นแหล่งการกู้ยืมเงินโดยที่ไม่มีระเบียบกฎหมายรองรับ เช่น การกู้ยืมเงินระหว่างเกษตรกรกับนายทุนท้องถิ่น การกู้ยืมกันระหว่างบุคคล การเล่นแชร์ การขายฝาก เป็นต้น

7.2.2 ตลาดทุน (capital market) เป็นแหล่งระดมเงินออมระยะยาวและให้สินเชื่อระยะยาวตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ได้แก่ เงินฝากประจำ กรมธรรม์ ประกันชีวิต หลักทรัพย์ระยะยาว ได้แก่ หุ้นกู้ (debenture) หุ้นสามัญ(common stock) รวมทั้งการซื้อขายพันธบัตรรัฐบาล

สถาบันการเงินในตลาดทุน ได้แก่ ตลาดหลักทรัพย์ บริษัทประกันภัย กองทุนบำเหน็จบำนาญ ตลาดทุนแบ่งออกเป็นตลาดแรก (primary market) และตลาดรอง (secondary market)

1. ตลาดแรก เป็นตลาดที่ทำการซื้อขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่เป็นครั้งแรก โดยมีธุรกิจที่ต้องการขยายธุรกิจแต่ขาดแคลนเงินทุนจึงจำเป็นต้องออกหลักทรัพย์ เช่น หุ้นกู้ หุ้นสามัญ ออกจำหน่ายในตลาดแรก ส่วนผู้ซื้ออาจเป็นบุคคลหรือสถาบันก็ได้

2. ตลาดรอง เป็นตลาดที่ซื้อหรือขายหลักทรัพย์ที่เคยผ่านมือการซื้อขายมาแล้วครั้งหนึ่ง การซื้อขายเป็นเพียงการเปลี่ยนมือการถือหลักทรัพย์

7.2.3 สถาบันการเงินและตลาดการเงินในประเทศไทย

สถาบันการเงินในระบบจำแนกเป็น สถาบันการเงินที่เป็นธนาคารและสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคาร

สถาบันการเงินที่เป็นธนาคาร ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า ธนาคาร และธนาคารเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม

สถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคาร ได้แก่ บริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์เพื่อการเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ และโรงรับจำนำ

7.3 ธนาคารพาณิชย์

7.3.1 ความหมายของธนาคารพาณิชย์

ธนาคารพาณิชย์หมายถึงสถาบันการเงินที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ เพื่อประกอบธุรกิจการธนาคาร โดยมุ่งหวังกำไรจากการประกอบการ

7.3.2 ระบบธนาคารพาณิชย์ มี 3 ระบบ ดังนี้

1. ระบบธนาคารเดี่ยวหรือธนาคารอิสระ(independent banking system)เป็น โครงสร้างของระบบธนาคารที่มีบริษัทที่ประกอบกิจการธนาคารมีสำนักงานเพื่อดำเนินกิจการธนาคารพาณิชย์เพียงแห่งเดียว ซึ่งเป็นลักษณะการจัดตั้งธนาคารขึ้นในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเพียงแห่งเดียวไม่มีสำนักงานสาขา รวมทั้งการดำเนินงานก็ไม่เกี่ยวข้องกับธนาคารอื่น

ข้อดีของธนาคารอิสระ จำแนกได้ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ธนาคารจะสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นได้ดี เนื่องจากผู้ถือหุ้น ผู้บริหาร พนักงาน และลูกค้าต่างก็เป็นคนท้องถิ่นเดียวกัน ประการที่สอง เงินทุนที่ระดมได้ในท้องถิ่นจะถูกนำไปใช้เพื่อความเจริญในท้องถิ่นหรือเงินทุนไม่ไหลออกนอกท้องถิ่น และประการที่สาม ไม่เกิดการผูกขาด

ส่วนข้อเสียของระบบธนาคารอิสระ ได้แก่ ขาดความมั่นคง ดันทุนค่อนข้างสูง และเงินทุนที่ระดมได้อาจไม่เพียงพอกับความต้องการในท้องถิ่น

2. ระบบธนาคารสาขา (branch banking system) เป็นระบบธนาคารที่มีบริษัทที่ประกอบกิจการธนาคารมีสำนักงานสาขาตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป กล่าวคือ นอกจากจะมีสำนักงานใหญ่แล้วยังมีสำนักงานสาขากระจายอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ และอาจมีสำนักงานสาขาในต่างประเทศอีกด้วย

ข้อดีของระบบธนาคารพาณิชย์แบบสาขา ก็คือ เป็นระบบที่การดำเนินงานกิจการธนาคารมีความมั่นคงเกิดการพึ่งพากันระหว่างสำนักงานสาขาและมีสำนักงานใหญ่ ต้นทุนการดำเนินงานต่ำกว่าระบบธนาคารเดี่ยว ช่วยให้เกิดการกระจายทุนจากแหล่งที่ความต้องการเงินน้อยไปยังแหล่งที่มความต้องการเงินทุนมาก

ข้อเสียของระบบธนาคารสาขา อาจเกิดการผูกขาด การตัดสินใจให้บริการอาจล่าช้า เพราะต้องรอรับคำสั่งจากสำนักงานใหญ่

3. ระบบธนาคารลูกโซ่และกลุ่ม(chain and group banking system) ธนาคารลูกโซ่เกิดจากการรวมตัวกันของธนาคารตั้งแต่สองแห่งขึ้นไปที่จะดำเนินการภายใต้การควบคุมเดียวกัน เนื่องจากมีบุคคลหรือคณะบุคคลกลุ่มเดียวกันเป็นผู้ถือหุ้นข้างมาก แต่การดำเนินงานทรัพย์สินและพนักงานเป็นของแต่ละธนาคาร

ส่วนธนาคารกลุ่ม เกิดจากการรวมกลุ่มกันของธนาคารแล้วดำเนินการอยู่ภายใต้การควบคุมของบริษัทในเครือหรือบริษัทผู้ถือหุ้นข้างมาก(holding company)

7.3.3 หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์

หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์จำแนกออกได้ 2 ประการคือ หน้าที่เกี่ยวกับการให้บริการ และหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างเงินฝาก

1. หน้าที่เกี่ยวกับการให้บริการ มีดังนี้

(1) การรับฝากเงินจากประชาชนทั่วไปทั้งประเภทฝากออมทรัพย์ (saving deposit) ฝากประจำ(time deposit) และฝากเพื่อเรียก(demand deposit) พร้อมทั้งจ่ายดอกเบี้ยให้กับผู้ฝากเมื่อถึงกำหนดระยะเวลาของการฝากเงิน

(2) การให้กู้ยืมเงินแก่ประชาชนทั่วไป โดยการนำเงินฝากไปให้บุคคลอื่นกู้ยืมอาจเป็นการกู้ยืมเพื่อการบริโภคหรือเพื่อนำไปลงทุนในกิจการต่างๆที่มีความเสี่ยงและมีหลักประกันในการกู้ยืมที่เพียงพอและคิดดอกเบี้ยแก่ผู้กู้ยืม

(3) การให้บริการด้านอื่นๆ เช่น การโอนเงิน การซื้อขายเงินตราต่างประเทศหรือ การปริวรรตเงินตราต่างประเทศ การให้เช่าหีบนิรภัย และการเรียกเก็บเงิน เป็นต้น

2. หน้าที่เกี่ยวกับการสร้างเงินฝากและการลดเงินฝาก

7.3.4 การสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ (creation of bank deposit)

การสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ (creation of bank deposit) หรือการขยายสินเชื่อ (credit) ของธนาคารพาณิชย์ หมายถึง การที่ธนาคารพาณิชย์นำเงินฝากของลูกค้า ซึ่งเรียกว่า เงินฝากขั้นแรก (primary deposit) ไปให้บุคคลอื่นกู้ยืม โดยธนาคารพาณิชย์ทราบว่าลูกค้าที่ฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์จะไม่ถอนเงินออกจากธนาคารพาณิชย์พร้อมๆ กันทันที ดังนั้นธนาคารพาณิชย์จะไม่เก็บเงินฝากของลูกค้าไว้เฉยๆ แต่จะนำเงินฝากของลูกค้าไปหาผลประโยชน์ เช่น นำไปให้บุคคลอื่นกู้ยืม หรือนำไปลงทุนในหลักทรัพย์อื่นๆ แต่ธนาคารพาณิชย์ไม่อาจนำเงินฝากของลูกค้าไปหาผลประโยชน์ได้ทั้งหมด เนื่องจากหากลูกค้ามาถอนเงินคืน ธนาคารอาจไม่มีเงินจ่ายคืนให้แก่ลูกค้า ดังนั้นธนาคารจึงต้องดำรงเงินสดสำรองไว้ส่วนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า เงินสดสำรองตามกฎหมาย (legal cash reserve) ไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และอีกส่วนหนึ่งสำหรับจ่ายให้ลูกค้าเมื่อต้องการมาถอนเงินคืนเพื่อคุ้มครองผู้ฝาก แล้วจึงนำเงินสดสำรองที่เหลือ (excess cash reserve) ไปให้บุคคลอื่นกู้ยืม โดยให้ผู้กู้ยืมเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันซึ่งเบิกจ่ายโดยการใช้เช็คไว้กับธนาคารพาณิชย์ เงินฝากจำนวนนี้เรียกว่า เงินฝากขั้นที่สอง (secondary deposit) ทำให้ปริมาณเงินฝากรวมในระบบเศรษฐกิจขยายตัวมากขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายกระบวนการสร้างเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์ (จำนวนธนาคารทุกแห่งที่มีอยู่ในประเทศรวมกัน) ได้ดังนี้

สมมุติว่ามีลูกค้า นำเงินจำนวน 10,000 บาท มาฝากไว้กับธนาคาร A เงินฝากจำนวนนี้เรียกว่า เงินฝากขั้นแรก (primary deposit) ซึ่งจะปรากฏในงบดุลของธนาคารทางด้านสินทรัพย์และด้านหนี้สินในจำนวนที่เท่ากัน สำหรับเงินฝากทางด้านสินทรัพย์ของธนาคารจะกลายเป็นเงินสดสำรอง (cash reserve) ของธนาคาร ซึ่งเงินจำนวนนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นเงินสดสำรองที่ธนาคารต้องดำรงไว้ทั้งหมด (เงินสดสำรองตามกฎหมาย + เงินสดสำรองสำหรับจ่ายคืนลูกค้าผู้ฝากเมื่อมาถอนเงินคืน) และส่วนที่สองเป็นเงินสดสำรองส่วนเกิน (excess cash reserve) และสมมุติให้ธนาคารต้องดำรงเงินสด

สำรองไว้ทั้งหมด 20 % ซึ่งคิดเป็นจำนวนเงิน 2,000 บาท ดังนั้น เงินสดสำรองส่วนเกินที่ธนาคารสามารถนำไปให้บุคคลอื่นกู้ยืมได้จึงมีจำนวน 8,000 บาท

งบดุลของธนาคาร A

สินทรัพย์		หนี้สิน	
เงินสดสำรอง	10,000 บาท	เงินฝากชั้นแรก	10,000 บาท
- เงินสดสำรองที่ต้องดำรง	2,000 บาท		
- เงินสดสำรองส่วนเกิน	8,000 บาท		

ต่อมาสมมุติว่าธนาคาร A นำเงินจำนวน 8,000 บาท ไปให้นาย ก กู้ยืม โดยธนาคาร A เปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันและจ่ายสมุดเช็คให้นาย ก 1 เล่ม สำหรับให้นาย ก สั่งจ่ายเงินเมื่อต้องการ และสมมุติให้นาย ก เขียนเช็คสั่งจ่ายเงินจำนวน 8,000 บาท ให้นาย ข (ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคาร B) เมื่อนาย ข ได้รับเช็คก็จะนำไปขึ้นเงินสดจากธนาคาร A ได้เงินจำนวน 8,000 บาท นาย ข ก็จะนำไปเข้าบัญชีเงินฝากกระแสรายวันที่ธนาคาร B ธนาคาร B ก็จะดำรงเงินสดสำรองไว้ 20 % หรือ 1,600 บาท ส่วนที่เหลือจำนวน 6,400 บาท ธนาคาร B จะให้นาย ค กู้ยืมโดยเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันและจ่ายสมุดเช็คให้นาย ค 1 เล่ม และสมมุติว่านาย ค เขียนเช็คสั่งจ่ายเงินให้นาย ง จำนวน 6,400 บาท นาย ง ก็จะนำเช็คไปขึ้นเงินสดจากธนาคาร B และนำเงินจำนวนดังกล่าวไปฝากบัญชีเงินฝากกระแสรายวันที่ธนาคาร C และธนาคาร C ก็จะดำเนินการเช่นเดียวกันกับธนาคาร A และ B ดังนั้น งบดุลของธนาคาร B และ C จะเป็นดังนี้

งบดุลของธนาคาร B

สินทรัพย์		หนี้สิน	
เงินสดสำรอง	8,000 บาท	เงินฝากชั้นที่สอง	8,000 บาท
- เงินสดสำรองที่ต้องดำรง	1,600 บาท		
- เงินสดสำรองส่วนเกิน	6,400 บาท		

งบดุลของธนาคาร C

สินทรัพย์		หนี้สิน	
เงินสดสำรอง	6,400 บาท	เงินฝากชั้นที่สอง	6,400 บาท
- เงินสดสำรองที่ต้องดำรง	1,280 บาท		
- เงินสดสำรองส่วนเกิน	5,120 บาท		

กระบวนการสร้างเงินฝากของธนาคารจะดำเนินต่อไปเช่นนี้เรื่อยๆจนกระทั่งเงินสดสำรองส่วนเกินของธนาคารมีค่าเท่ากับศูนย์หรือเข้าใกล้ศูนย์ การสร้างเงินฝากของธนาคารจึงสิ้นสุดลง ปริมาณเงินฝากทั้งหมดของระบบธนาคาร ซึ่งประกอบด้วย เงินฝากชั้นแรก (primary deposit) ที่ถูกค่านำมาฝากกับธนาคาร และเงินฝากชั้นที่สอง (secondary deposit) ที่ธนาคารสร้างขึ้น สามารถคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$D = \frac{P}{R}$$

โดยกำหนดให้

D = ปริมาณเงินฝากทั้งหมดของระบบธนาคาร

P = เงินฝากชั้นแรก

R = อัตราเงินสดสำรองที่ต้องดำรงไว้ (ร้อยละของเงินฝาก)

ในที่นี้ เงินฝากชั้นแรก = 10,000 บาท สมมติให้อัตราเงินสดสำรองที่ธนาคารต้องดำรงไว้เท่ากับ 20 %

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น} \quad D &= \frac{10,000}{20/100} \\ &= 50,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ตารางที่ 7-1 การสร้างเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์

ธนาคารพาณิชย์	เงินฝากขั้นแรก+ เงินฝากขั้นที่สอง (บาท)	เงินสดสำรอง ที่ต้องดำรง (บาท)	เงินสดสำรองส่วนเกิน (เงินให้กู้ยืม) (บาท)
A	10,000	2,000	8,000
B	8,000	1,600	6,400
C	6,400	1,280	5,120
D	5,120	1,024	4,096
E	4,096	819	3,277
F	3,277	655	2,622
G	2,622	524	2,098
H	2,098	420	1,678
I	1,678	336	1,342
J	1,342	268	1,074
K	1,074	215	859
L	859	172	687
M	687	137	550
N	550	110	440
O	440	88	352
P	352	70	282
รวมธนาคารทั้ง 16 แห่ง	48,595	9,718	38,877
ธนาคารอื่นๆ	1,405	282	1,123
รวมธนาคารทั้งระบบ	50,000	10,000	40,000

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า จากเงินฝากชั้นแรกเพียง 10,000 บาท ระบบธนาคารสามารถสร้างเงินฝากจนทำให้ปริมาณเงินฝากของธนาคารทั้งระบบเท่ากับ 50,000 บาท หรือคิดเป็น 5 เท่าของเงินฝากชั้นแรก ซึ่งปริมาณเงินฝากทั้งหมดของระบบธนาคารจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการทำงานของตัวทวีเงินฝาก ซึ่งมีลักษณะการทำงานเช่นเดียวกับตัวทวีการลงทุนหรือตัวทวีการใช้จ่ายของรัฐบาล กล่าวคือ ถ้าอัตราเงินสดสำรองที่ธนาคารต้องดำรงเพิ่มขึ้น ตัวทวีเงินฝากจะมีค่าลดลง ซึ่งจะทำให้ปริมาณเงินฝากทั้งหมดของระบบธนาคารลดน้อยลง ในทางตรงกันข้าม ถ้าอัตราเงินสดสำรองที่ธนาคารต้องดำรงลดลง ตัวทวีเงินฝากก็จะมีค่าเพิ่มขึ้น ปริมาณเงินฝากทั้งหมดของระบบธนาคารจะมีมากขึ้นด้วย ซึ่งคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$m = \frac{1}{R} \quad \text{หรือ} \quad R = \frac{1}{m}$$

โดยกำหนดให้

$$m = \text{ตัวทวีเงินฝาก}$$

$$R = \text{อัตราเงินสดสำรองที่ต้องดำรง (ร้อยละของเงินฝาก)}$$

ดังนั้น

$$m = \frac{1}{20/100}$$

$$= 5$$

$$R = \frac{1}{5}$$

และจาก

$$D = \frac{P}{R}$$

$$= \frac{10,000}{1/5}$$

$$= 50,000$$

$$= 50,000 \text{ บาท}$$

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ เกิดจากการที่ธนาคารพาณิชย์มีเงินสดสำรองส่วนเกินและนำออกให้กู้และการที่ธนาคารพาณิชย์จะสามารถสร้างเงินฝากได้เต็มทีนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ประชาชน จะต้องนำเงินไปฝากธนาคารแทนการเก็บรักษาไว้เอง

- ธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งจะต้องไม่ดำรงเงินสดสำรองเกินกว่าที่กำหนด

มีฉะนั้นจะทำให้เงินสดสำรองส่วนเกินที่นำออกให้กู้ลดน้อยลงและอัตราเงินสดสำรองที่ต้องดำรงไว้จะต้องต่ำกว่า 100 % มีฉะนั้นธนาคารจะไม่สามารถปล่อยกู้ได้ เนื่องจากเงินสดสำรองส่วนเกินจะเท่ากับศูนย์

- ผู้กู้จะต้องกู้เงินจากธนาคารเสมอ เมื่อต้องการกู้เงิน

7.3.5 การลดเงินฝากหรือการหดสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์

การลดเงินฝากหรือการหดสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ หมายถึง การที่ธนาคารพาณิชย์เรียกคืนเงินกู้จากผู้กู้เพื่อชดเชยเงินสดสำรองของธนาคารที่ขาดหายไปเนื่องจากผู้ฝากเงินมาถอนเงินคืนจากธนาคาร ซึ่งการเรียกคืนเงินกู้จะมีผลกระทบต่อปริมาณเงินทั้งระบบธนาคารให้ลดน้อยลง

สมมุติ ผู้ฝากเงินมาถอนเงินคืนจากธนาคาร A จำนวน 10,000 บาท (โดยนำมาเก็บไว้เฉยๆ) เงินฝากและเงินสำรองของธนาคารจะลดลงทันที 10,000 บาท แต่ในขณะนั้นธนาคาร A มีเงินสดสำรองที่ดำรงไว้สำหรับผู้ฝากรายนี้อยู่เพียง 2,000 บาท ทำให้ธนาคาร A ต้องนำเงินสดสำรองที่ดำรงไว้ของผู้ฝากรายอื่นๆ มาจ่ายคืนไปก่อนอีก 8,000 บาท ดังนั้นธนาคาร A จึงต้องเรียกคืนเงินกู้จากลูกค้าที่กู้เงินไปเพื่อนำมาชดเชยเงินสดสำรองที่ต้องดำรงในส่วนที่นำมาจากผู้ฝากรายอื่นๆจำนวน 8,000 บาทให้ครบตามที่กำหนดไว้ดังนี้ เมื่อธนาคาร A เรียกคืนเงินกู้จากนาย ก (ซึ่งได้สั่งจ่ายเช็คให้นาย ข ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคาร B) ทำให้นาย ข ต้องเขียนเช็คสั่งจ่ายให้ธนาคาร B จ่ายเงินคืนให้นาย ก จำนวน 8,000 บาท แต่ธนาคาร B มีเงินสดสำรองที่ต้องดำรงไว้เพียง 1,600 บาท ธนาคาร B จึงต้องเรียกคืนเงินกู้จากนาย ค (ซึ่งได้สั่งจ่ายเช็คให้นาย ง ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคาร C) ทำให้นาย ง ต้องเขียนเช็คสั่งจ่ายให้ธนาคาร C จ่ายเงินให้นาย ค จำนวน 6,400 บาท แต่ธนาคาร C มีเงินสดสำรองที่ดำรงไว้เพียง 1,280 บาท

จึงต้องเรียกคืนเงินกู้จากลูกค้าของธนาคาร D จำนวน 5,120 บาท จนในที่สุดระบบธนาคารสามารถเรียกคืนเงินกู้ได้เป็นจำนวน 5 เท่าของเงินสดสำรองที่จ่ายไปครั้งแรก (10,000 บาท) ซึ่งทำให้ปริมาณเงินฝากทั้งหมดของระบบธนาคารลดลงไปจำนวน 50,000 บาท ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$D = \frac{-P}{R}$$

โดยกำหนดให้

D = ปริมาณเงินฝากทั้งหมดของระบบธนาคาร

P = ปริมาณเงินฝากที่ถูกถอนออกไปครั้งแรก

R = อัตราเงินสดสำรองที่ต้องดำรงไว้ (ร้อยละของเงินฝาก)

ในที่นี้ P = -10,000 บาท และ R = 20 %

$$\begin{aligned} D &= \frac{-10,000}{20/100} \\ &= -50,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ดังนั้น ปริมาณเงินฝากทั้งหมดของระบบธนาคารที่ลดลงไป = 50,000 บาท

7.3. 6 ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเป็นระบบธนาคารสาขา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ธนาคารพาณิชย์ไทยและธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศในไทย

1. ธนาคารพาณิชย์ไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 13 ธนาคาร บทบาทของธนาคารพาณิชย์ไทยเมื่อคิดตามปริมาณเงินฝากที่ระบบธนาคารพาณิชย์ไทยระดมได้ ณ 30 กันยายน 2546 จำนวน 5,045,505 ล้านบาท จากปริมาณเงินฝากทั้งประเทศซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5,324,981 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 95 ส่วนแบ่งการตลาดในส่วน of ธนาคารพาณิชย์ไทยแตกต่างกันดังตารางที่ 7-2

ตารางที่ 7-2 ส่วนแบ่งตลาดของธนาคารพาณิชย์ไทย ณ 31 พฤษภาคม 2546

ธนาคาร	ส่วนแบ่งตลาด(ร้อยละ)
กรุงเทพ	21.55
กรุงไทย	19.55
กสิกรไทย	13.36
ไทยพาณิชย์	11.78
นครหลวงไทย	8.77
กรุงศรีอยุธยา	8.04
ทหารไทย	6.33
ไทยธนาคาร	3.55
เอเชีย	2.80
ดีบีเอส ไทยท努	1.74
สแตนดาร์ดฯนครธน	0.95
ยูโอบี รัตนสิน	0.81
ธนชาติ	0.77
รวม	100.00

2. ธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศในไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 18 ธนาคาร บทบาทของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศในไทยเมื่อคิดตามปริมาณเงินฝากที่ระบบธนาคารพาณิชย์ไทยระดมได้ ณ 30 กันยายน 2546 จำนวน 279,476 ล้านบาท จากปริมาณเงินฝากทั้งประเทศซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5,324,981 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 5 ส่วนแบ่งการตลาดในส่วน of ธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศในไทยแตกต่างกันดังตารางที่ 7-3

ตารางที่ 7-3 ส่วนแบ่งตลาดของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศในไทย ณ

31 พฤษภาคม 2546

ธนาคาร	ส่วนแบ่งตลาด(ร้อยละ)
ซีทีแบงก์	22.50
ซูมิโตโม มิทซุย แบงก์กิง คอร์ปอเรชั่น	17.74
โตเกียว มิทซุยชิ	15.81
มิซูโฮ คอร์ปอเรต	10.10
ฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้	8.98
สแตนดาร์ด ชาร์เตอร์ด	6.00
คอยซ์แบงก์ เอ จี	5.60
เครดิต อะกริกอล อินโดจีน	4.83
อเมริกา	2.15
สากลพาณิชย์แห่งประเทศไทย	1.45
เอ บี เอ็น แอมโร	1.14
การตไอเวอร์ซีส์	0.90
ธนาคารแห่งโนวาสโกเชีย	0.88
เจพีมอร์แกน เชส (เชสแมนฮัตตัน)	0.59
ธนาคารแห่งประเทศไทย	0.43
บีเอ็นพี พารีบาส์ (ธนาคารแห่งปารีส)	0.41
ไอเวอร์ซีส์ - ไซนิส	0.28
อาร์ เอช บี (ไชน่าแบงก์)	0.22
รวม	100.00

7.4 ทฤษฎีการเงิน

7.4.1 ทฤษฎีปริมาณเงินของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก

ทฤษฎีปริมาณเงินของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกก็คือทฤษฎีปริมาณเงินในรูปสมการแลกเปลี่ยนของ Irving Fisher ซึ่งได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเงินกับระดับราคาสินค้าโดยอาศัยสมการแลกเปลี่ยน (the equation of exchange) ไว้ดังนี้

$$MV = PQ$$

โดยกำหนดให้

$$M = \text{ปริมาณเงิน}$$

$$V = \text{อัตราความเร็วของการหมุนเวียนของเงิน}$$

$$P = \text{ระดับราคาสินค้า}$$

$$Q = \text{ปริมาณสินค้าหรือบริการที่ซื้อขายในขณะนั้น}$$

โดยที่ MV หมายถึงมูลค่าการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าหรือบริการทั้งหมดของระบบเศรษฐกิจ ส่วน PQ หมายถึง มูลค่าของสินค้าหรือบริการที่ขายได้ และสมมติให้ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง ค่าของ V และ Q คงที่ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงินจะมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของระดับราคาสินค้าในทิศทางเดียวกันและเป็นสัดส่วนเดียวกัน จากสมการแลกเปลี่ยน

$$MV = PQ$$

$$P = MV/Q$$

$$\text{ดังนั้น } P = f(M)$$

ตัวอย่างที่ 7-1 สมมติให้ $M = 100$, $V = 2$, $Q = 50$ เมื่อปริมาณเงินเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า ระดับราคาสินค้า จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

$$\text{จาก } P = MV/Q$$

$$= \frac{100 \times 2}{50}$$

$$= 4$$

$$= 4$$

เมื่อ $M = 200$ และ V, Q คงที่

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น} \quad P &= \frac{200 \times 2}{50} \\ &= 8 \end{aligned}$$

ดังนั้น เมื่อปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า ระดับราคาสินค้า จะเพิ่มเป็น 2 เท่าด้วย

7.4.2 ทฤษฎีการถือเงินของเคนส์(Demand for Money : M^d)

เคนส์ (John M. Keynes) เรียกความต้องการถือเงินว่าความพอใจในการดำรงสภาพคล่อง (liquidity of preference) ตามแนวคิดของเคนส์ความปรารถนาการถือเงินเกิดจากแรงกระตุ้น 3 ประการ คือ เพื่อการจับจ่ายใช้สอย(transaction motive) เพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน (precaution motive) และเพื่อเก็งกำไร(speculative motive)

1.ความปรารถนาที่จะถือเงินไว้เพื่อจับจ่ายใช้สอย (transaction motive : M_t^d) เป็นการถือเงินเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันซึ่งบุคคลแต่ละคนจำเป็นต้องถือเงินไว้สำหรับใช้จ่ายในด้านต่างๆ เช่น ค่าอาหาร ค่าพาหนะ ค่าที่พักอาศัย เป็นต้น ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยนี้จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับรายได้ กล่าวคือ ถ้ารายได้สูง ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันจะสูง และเมื่อรายได้ต่ำ ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันจะต่ำด้วย เขียนเป็น ฟังก์ชันและรูปแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

$$M_t^d = f(Y)$$

โดยกำหนดให้

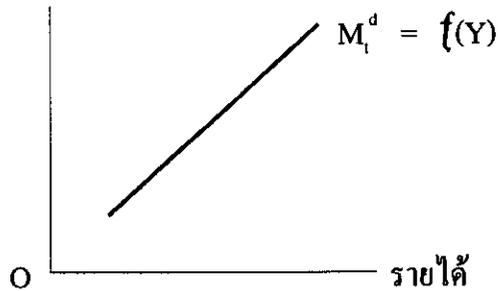
$$M_t^d = \text{ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย}$$

$$Y = \text{รายได้}$$

รูปที่ 7-2

ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน

ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย

2. ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉิน (precautionary motive: M_p^d)

เป็นการถือเงินที่บุคคลจำเป็นต้องถือเงินไว้จำนวนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายในยามที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน เช่น เจ็บป่วย อุบัติเหตุ เป็นต้น โดยความปรารถนาที่จะถือเงินประเภทนี้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับรายได้เช่นเดียวกับ M_t^d เขียนเป็นฟังก์ชันและรูปแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

$$M_p^d = f(Y)$$

โดยกำหนดให้

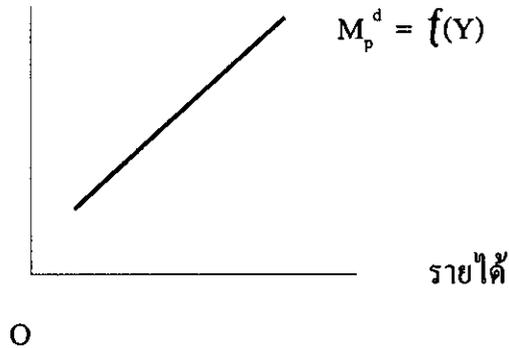
$$M_p^d = \text{ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉิน}$$

$$Y = \text{รายได้}$$

รูปที่ 7-3

ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉิน

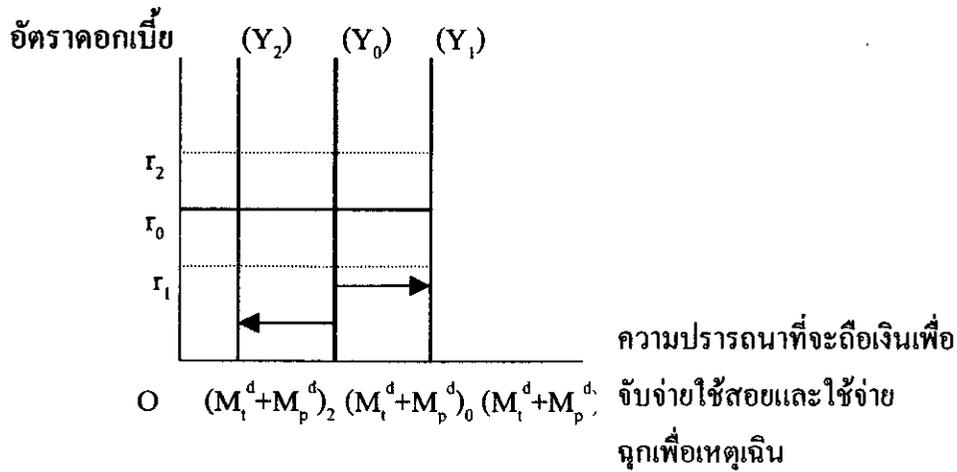
ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเหตุฉุกเฉิน

เนื่องจากความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยและใช้จ่ายยามฉุกเฉินมีความสัมพันธ์กับรายได้ ดังนั้น ถ้าเขียนรูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความปรารถนาที่จะถือเงินทั้งสองประเภทนี้กับอัตราดอกเบี้ยแล้วจะพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ย เส้นอุปสงค์ของเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยและใช้จ่ายในยามฉุกเฉินจึงมีลักษณะเป็นเส้นตรงตั้งฉากกับแกนอน ณ ระดับรายได้หนึ่งๆ ดังรูปที่ 7-4

รูปที่ 7-4

ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันและใช้จ่ายยามฉุกเฉิน

จากรูปที่ 7-4 กำหนดให้ r เป็นอัตราดอกเบี้ย ไม่ว่าจะอัตราดอกเบี้ยจะสูงหรือต่ำเพียงใด เช่น r_1 และ r_2 ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันและใช้จ่ายยามฉุกเฉิน ณ ระดับรายได้ Y_0 จะมีจำนวนคงที่ระดับหนึ่งคือ $(M_1^d + M_p^d)_0$ เสมอ อย่างไรก็ตาม เมื่อรายได้ของบุคคลเปลี่ยนแปลงไป ความปรารถนาที่จะถือเงินทั้งสองประเภทนี้ก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ ถ้ารายได้เพิ่มขึ้นเป็น Y_1 ความปรารถนาที่จะถือเงินทั้งสองประเภทก็จะเพิ่มขึ้น เส้น $(M_1^d + M_p^d)_0$ ก็จะเคลื่อนย้ายไปทางขวาของเส้นเดิมเป็นเส้น $(M_1^d + M_p^d)_1$ ในทางตรงกันข้าม ถ้ารายได้ลดลงเป็น Y_2 ความปรารถนาที่จะถือเงินทั้งสองประเภทก็จะลดลง เส้น $(M_1^d + M_p^d)_0$ ก็จะเคลื่อนย้ายไปทางซ้ายของเส้นเดิมเป็นเส้น $(M_1^d + M_p^d)_2$

4.2.3 ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็งกำไร (speculative motive : M_s^d)

เป็นความปรารถนาที่จะถือเงินไว้เพื่อซื้อหรือขายหลักทรัพย์เพื่อหาผลประโยชน์จากความแตกต่างของราคาหลักทรัพย์ที่ซื้อและขาย (capital gain) ความปรารถนาที่จะถือเงินประเภทนี้มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด กล่าวคือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูง ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็งกำไรจะต่ำ และเมื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำ

ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็งกำไรจะสูง ที่เป็นอย่างนี้เพราะอัตราดอกเบี้ยกับราคาหลักทรัพย์มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม เมื่อใดก็ตามที่อัตราดอกเบี้ยสูง (ผลตอบแทนจากการลงทุนสูง) ราคาหลักทรัพย์จะต่ำ บุคคลก็จะนำเงินที่ถือไว้เพื่อเก็งกำไรไปซื้อหลักทรัพย์ เนื่องจากคาดว่าในอนาคตอัตราดอกเบี้ยจะลดลง ราคาหลักทรัพย์จะสูง และเมื่อนำหลักทรัพย์ออกมาขาย ก็จะได้รับผลกำไรจากราคาหลักทรัพย์ที่ซื้อและขาย ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยสูง ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็งกำไรจึงน้อยลง ในทางตรงกันข้าม เมื่อใดก็ตามที่อัตราดอกเบี้ยต่ำ (ผลตอบแทนจากการลงทุนต่ำ) ราคาหลักทรัพย์จะสูง บุคคลที่ถือหลักทรัพย์อยู่ ก็จะนำหลักทรัพย์ออกมาขายเพื่อถือเงินไว้แทน เนื่องจากคาดว่าในอนาคตอัตราดอกเบี้ยจะสูง ราคาหลักทรัพย์จะต่ำ จึงต้องนำหลักทรัพย์ออกมาขายก่อนที่ราคาจะต่ำลง ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยต่ำ ความปรารถนาที่จะถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรจึงมีมากขึ้น เขียนเป็นฟังก์ชันแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

$$M_r^d = f(r)$$

โดยกำหนดให้

$$M_r^d = \text{ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็งกำไร}$$

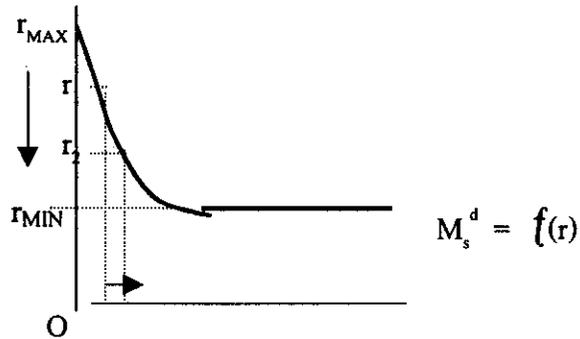
$$r = \text{อัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด}$$

อย่างไรก็ตาม ณ อัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก ๆ ค่าเสียโอกาสของการถือเงินมีค่ามาก ความปรารถนาที่จะถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรจะเท่ากับศูนย์ (0) และ ณ อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำมาก ๆ ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็งกำไรจะมีมากที่สุด (∞) เขียนเป็นรูปแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

รูปที่ 7-5

ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็งกำไร

อัตราดอกเบี้ย

ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็งกำไร

จากความปรารถนาที่จะถือเงิน 3 ประเภทข้างต้น เราสามารถหาความปรารถนาที่จะถือเงินรวมโดยการรวมความปรารถนาที่จะถือเงินรวมทั้ง 3 ประเภทเข้าด้วยกัน เพื่อหาเส้นอุปสงค์ของการถือเงินรวม ดังรูปที่ 7-6

$$M^d = f(Y, r)$$

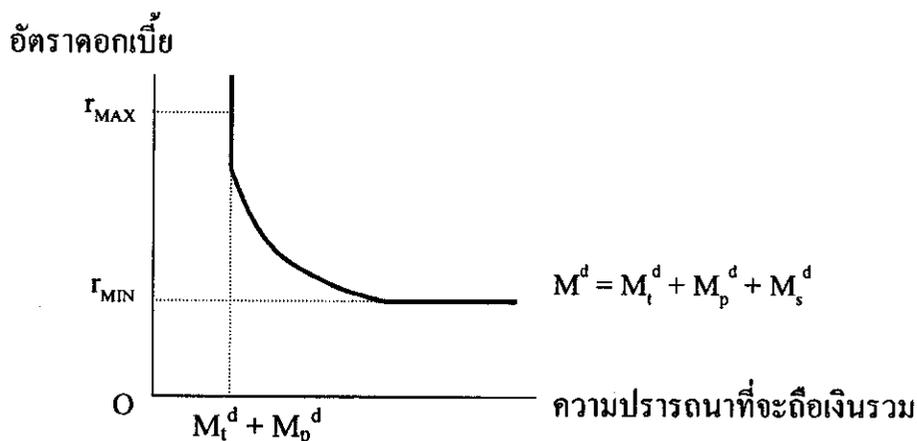
โดยกำหนดให้

M^d = ความปรารถนาที่จะถือเงินรวม

Y = รายได้

r = อัตราดอกเบี้ย

รูปที่ 7-6 เส้นอุปสงค์ของเงินรวม

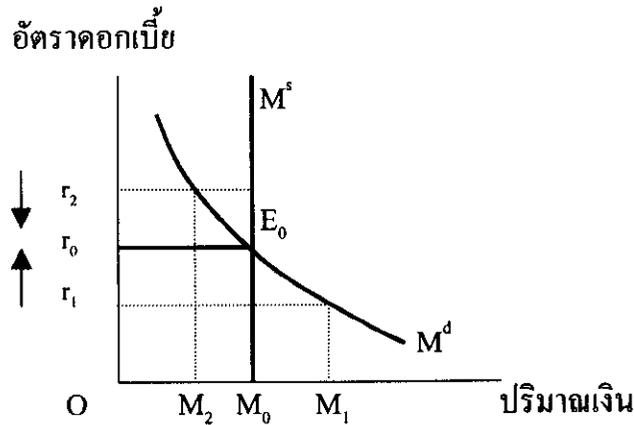
จากรูปที่ 7-6 ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยสูงมากๆ ($r = r_{MAX}$) ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อ
 เก็บกำไร (M_t^d) จะเท่ากับ 0 ดังนั้น บุคคลจะถือเงินไว้เพื่อจับจ่ายใช้สอยและเพื่อเหตุฉุกเฉิน
 ($M_t^d + M_p^d$) เท่านั้น แต่เมื่ออัตราดอกเบี้ยเริ่มลดลง ความปรารถนาที่จะถือเงินเพื่อเก็บกำไรจะ
 เพิ่มขึ้น จนกระทั่งอัตราดอกเบี้ยลดลงจนต่ำที่สุด ($r = r_{MIN}$) บุคคลจะถือส่วนที่ถือไว้เพื่อ
 เก็บกำไรไว้ทั้งหมด ทำให้เส้นอุปสงค์เงินมีลักษณะเป็นเส้นตั้งตรง ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยที่
 สูงมากๆ และลาดลงเมื่ออัตราดอกเบี้ยเริ่มลดลง จนกระทั่งเป็นเส้นตรงขนานกับแกนนอน
 ณ ระดับอัตราดอกเบี้ยต่ำสุด ($r = r_{MIN}$)

7.5. การกำหนดอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ

7.5.1 ความหมายของอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ

อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ (equilibrium rate of interest) หมายถึง อัตราดอกเบี้ย ณ
 ระดับที่อุปสงค์ของเงินเท่ากับอุปทานของเงิน

รูปที่ 7-7
อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ

จากรูปที่ 7-7 เส้นอุปสงค์ของเงิน (M^d) และเส้นอุปทานของเงิน (M^s) ตัดกันที่จุด E_0 ดังนั้น จุด E_0 จึงเป็นจุดดุลยภาพ ณ จุดดุลยภาพนี้ ปริมาณเงินเท่ากับความปรารถนาที่จะถือเงิน (M_0) และ r_0 ก็คืออัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ

ณ อัตราดอกเบี้ย r_1 ซึ่งอยู่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ ปริมาณเงินมีน้อยกว่าความปรารถนาที่จะถือเงิน ($M_0 < M_1$) บุคคลจะเก็บเงินไว้ไม่นำออกให้กู้ยืม หรือจะขายหลักทรัพย์ที่ถืออยู่มากขึ้น ราคาหลักทรัพย์จะลดลง อัตราดอกเบี้ยจะสูงขึ้นจนกระทั่งเข้าสู่จุดดุลยภาพ ณ r_0 ปริมาณเงินจะเท่ากับความปรารถนาที่จะถือเงินพอดี

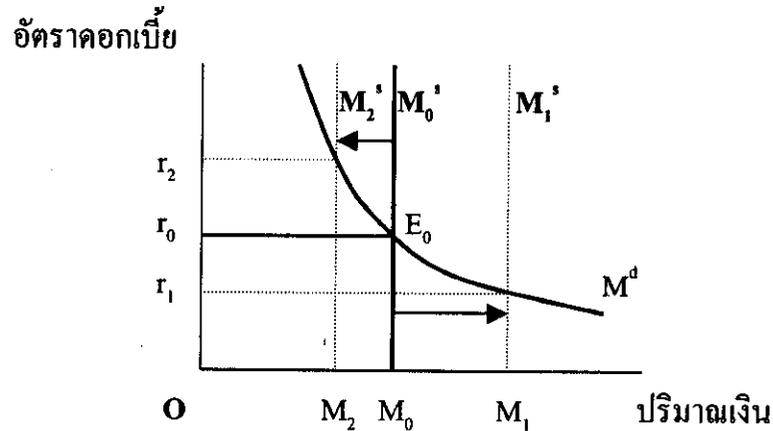
ณ อัตราดอกเบี้ย r_2 ซึ่งอยู่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ ปริมาณเงินมีมากกว่าความปรารถนาที่จะถือเงิน ($M_0 > M_2$) บุคคลจะนำเงินออกให้กู้มากขึ้น หรือนำเงินไปซื้อหลักทรัพย์ ราคาหลักทรัพย์จะเพิ่มขึ้น อัตราดอกเบี้ยจะลดลงจนกระทั่งเข้าสู่จุดดุลยภาพ ณ r_0 ปริมาณเงินจะเท่ากับความปรารถนาที่จะถือเงิน

7. 5.2 การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ

มูลเหตุที่ทำให้อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพเปลี่ยนแปลงมี 2 ประการคือ ปริมาณเงินเปลี่ยนแปลง และความปรารถนาที่จะถือเงินเปลี่ยนแปลง

รูปที่ 7-8

การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ เมื่อปริมาณเงินเปลี่ยนแปลง

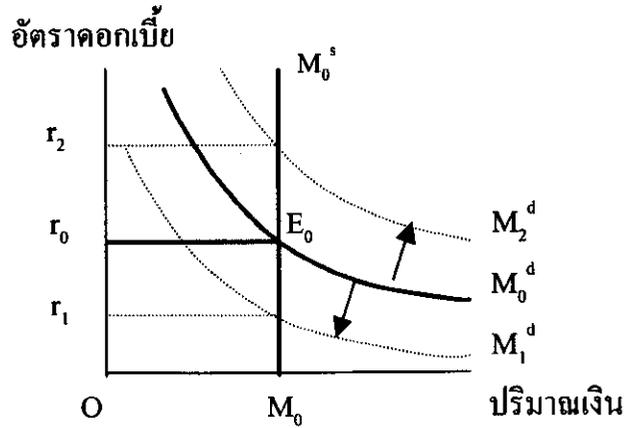

1. ปริมาณเงินเปลี่ยนแปลง เมื่อปริมาณเงินเพิ่มขึ้น เส้นอุปทานของเงินจะเคลื่อนย้ายไปทางขวา จากรูปที่ 7-8 เมื่อปริมาณเงินเพิ่มขึ้น จาก M_0 เป็นเส้น M_1 อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะลดลงจาก r_0 เป็น r_1 และปริมาณเงินจะเท่ากับความต้องการที่จะถือเงิน ณ ระดับใหม่คือ M_1 ในทางตรงกันข้าม เมื่อปริมาณเงินลดลง เส้นอุปทานจะเคลื่อนย้ายจาก M_0 เป็นเส้น M_2 อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะเพิ่มขึ้นจาก r_0 เป็น r_2 และปริมาณเงินจะเท่ากับความต้องการที่จะถือเงิน ณ ระดับใหม่คือ M_2

2. ความต้องการที่จะถือเงินเปลี่ยนแปลง เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงจะส่งผลให้ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ความต้องการถือเงินรวมเปลี่ยนแปลง ถ้าในขณะใดขณะหนึ่งปริมาณเงินคงที่ข้อมส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพเปลี่ยนแปลง

รูปที่ 7-9

การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ เมื่อความปรารถนาที่จะถือเงินเปลี่ยนแปลง

จากรูปที่ 7-9 เมื่อความปรารถนาที่จะถือเงินลดลง เส้นอุปสงค์ของเงินจะเคลื่อนย้ายจาก M_0^d เป็นเส้น M_1^d อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะลดลงจาก r_0 เป็น r_1 ขณะที่ปริมาณเงินยังคงเท่ากับความปรารถนาที่จะถือเงิน ณ ระดับเดิม หรือ M_0 ในทางตรงกันข้าม เมื่อความปรารถนาที่จะถือเงินเพิ่มขึ้น เส้นอุปสงค์ของเงินจะเคลื่อนย้ายจาก M_0^d เป็นเส้น M_2^d อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะเพิ่มขึ้นจาก r_0 เป็น r_2 แต่ปริมาณเงินจะเท่ากับความปรารถนาที่จะถือเงิน ณ ระดับเดิม

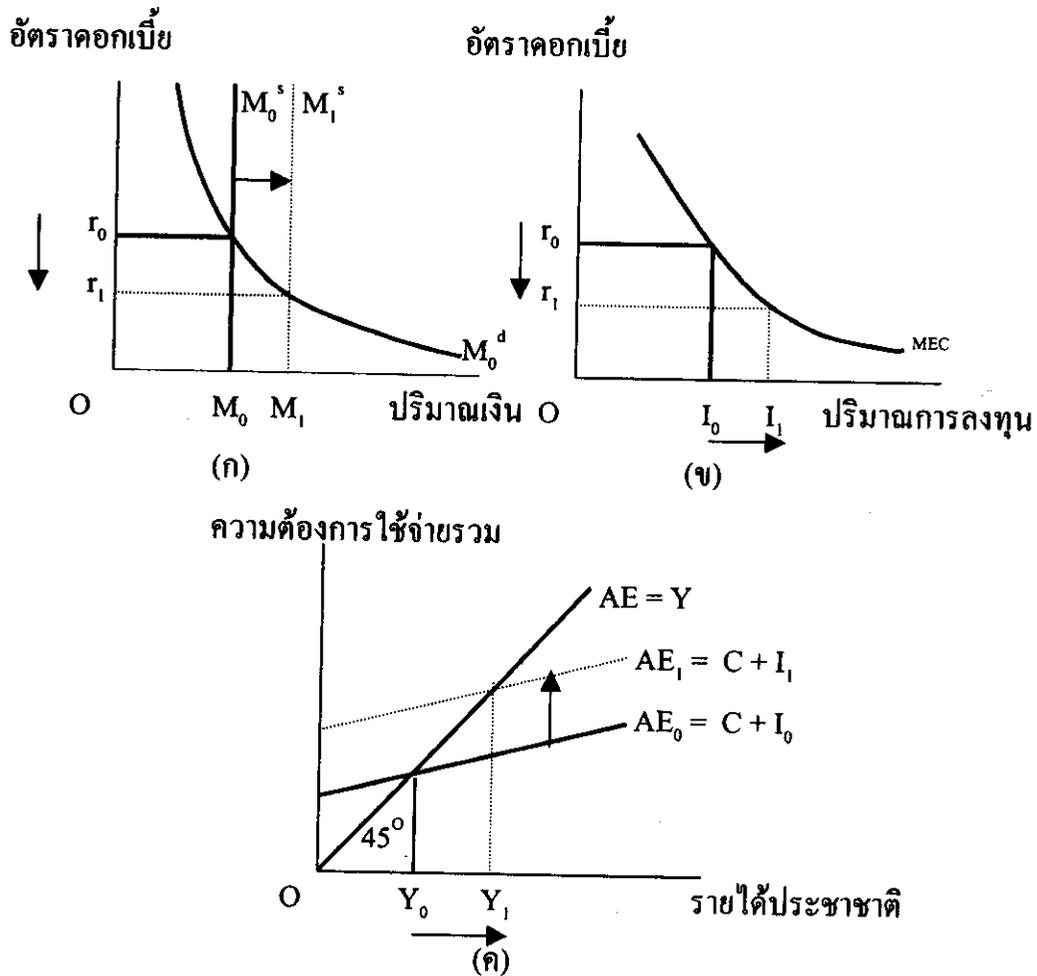
7.6 ผลของอัตราดอกเบี้ยต่อรายได้ประชาชาติ

การที่ปริมาณเงินหรือความปรารถนาที่จะถือเงินเปลี่ยนแปลงไปแล้วส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพเปลี่ยนแปลงนั้น การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะส่งผลกระทบต่อปริมาณการลงทุน และรายได้ประชาชาติให้เปลี่ยนแปลงไปในที่สุด พิจารณาจากรูปที่ 7-10 เมื่อปริมาณเงินเพิ่มขึ้น เส้นอุปทานของเงินจะเคลื่อนย้ายจาก M_0^s เป็น M_1^s อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะลดลงจาก r_0 เป็น r_1 การลดลงของอัตราดอกเบี้ย จะทำให้ปริมาณการลงทุน (investment : I) เพิ่มขึ้นจาก I_0 เป็น I_1 และเนื่องจากการลงทุนเป็นส่วนประกอบ

ของความต้องการใช้จ่ายรวม (desired aggregate expenditure :AE) เมื่อการลงทุนเพิ่มขึ้นจะทำให้ AE เพิ่มขึ้น ดังนั้น เส้น AE จะเคลื่อนย้ายจาก AE_0 เป็น AE_1 ตัดกับเส้น 45° รายได้ประชาชาติจะสูงขึ้นจาก Y_0 เป็น Y_1

รูปที่ 7-10

ผลของอัตราดอกเบี้ยต่อรายได้ประชาชาติ

7.7 ธนาคารกลาง

ธนาคารกลางเป็นองค์กรของรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่ดูแลระบบการเงินและเครดิตของประเทศให้อำนวยประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจส่วนรวม ธนาคารกลางของประเทศไทย คือ ธนาคารแห่งประเทศไทย

7.7.1 ลักษณะที่สำคัญของธนาคารกลาง มีดังนี้

(1) การดำเนินงานของธนาคารกลาง มิได้มุ่งหวังกำไรหรือรายได้เหมือนธนาคารพาณิชย์ แต่มุ่งอำนวยให้ระบบเศรษฐกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

(2) ธนาคารกลางเป็นสถาบันการเงินที่รัฐบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและควบคุม กำกับ ดูแล ใกล้เคียงกว่าธนาคารพาณิชย์ แต่ในขณะเดียวกัน การดำเนินงานของธนาคารกลางจะต้องเป็นไปโดยอิสระในการเสนอแนะแนวทางนโยบายการเงินแก่รัฐบาล

(3) ลูกค้ำของธนาคารกลางส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานของรัฐบาล ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินอื่น แต่ลูกค้ำของธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ คือประชาชน พ่อค้า และนักธุรกิจ

7.7.2 หน้าที่ของธนาคารกลาง ที่สำคัญมีดังนี้

(1) เป็นผู้ออกธนบัตร ปัจจุบันการออกธนบัตรของประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของธนาคารกลางในประเทศนั้นๆ และเพื่อให้การออกธนบัตรของธนาคารกลางเป็นที่เชื่อถือของประชาชนและอยู่ในปริมาณเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ การออกธนบัตรของธนาคารจึงต้องมีทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศหนุนหลัง ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ ทองคำ เงินตราต่างประเทศ และหลักทรัพย์รัฐบาล เป็นต้น

(2) เป็นผู้เก็บรักษาทุนสำรองเงินตราต่างประเทศให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อใช้หนุนหลังการออกธนบัตรและใช้ชำระหนี้ระหว่างประเทศ

(3) เป็นนายธนาคารของรัฐบาล โดยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาทางการเงินแก่รัฐบาล การเก็บรักษาบัญชีเงินฝากของรัฐบาล รับเงินและจ่ายเงินให้แก่หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งการให้รัฐบาลกู้ยืมเพื่อชดเชยการขาดดุลงบประมาณ

(4) เป็นตัวแทนของรัฐบาลในการติดต่อทางการเงินกับองค์การระหว่างประเทศ เช่น เป็นตัวแทนในการกู้ยืมเงินระหว่างประเทศให้รัฐบาล

(5) เป็นตัวแทนในการซื้อขายพันธบัตรหรือหลักทรัพย์รัฐบาลแก่ประชาชนและผู้ลงทุน

(6) เป็นผู้ควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

(7) เป็นนายธนาคารของธนาคารพาณิชย์ โดยทำหน้าที่รับฝากเงินของธนาคารพาณิชย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการหักบัญชีระหว่างธนาคารและเพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันก็เป็นแหล่งกู้ยืมแหล่งสุดท้ายของธนาคารพาณิชย์เมื่อธนาคารพาณิชย์ขาดสภาพคล่องและไม่สามารถกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินอื่นได้แล้ว โดยการรับช่วงซื้อลดหลักทรัพย์ต่างๆ เช่น ตั๋วเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน จากธนาคารพาณิชย์ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ หรืออาจให้ธนาคารพาณิชย์กู้ยืมโดยตรงโดยมีหลักทรัพย์รัฐบาลค้ำประกัน นอกจากนี้ยังเป็นผู้กำหนดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายที่ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงไว้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ประเภทต่างๆ ตลอดจน กฎ ระเบียบที่ใช้บังคับธนาคารพาณิชย์

(8) เป็นผู้ควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นๆ เช่น บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อมิให้การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่นเป็นผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยการส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบและให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินรายงานกิจการและทรัพย์สินให้ทราบเป็นระยะๆ

(9) เป็นผู้ควบคุมปริมาณเงินภายในประเทศให้มีความเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจหรือความต้องการใช้เงินของประชาชนและหน่วยธุรกิจ โดยใช้มาตรการทางการเงินต่างๆ เช่น การซื้อขายหลักทรัพย์รัฐบาล (open market operation) การเปลี่ยนแปลงอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย (legal cash reserve rate) การเปลี่ยนแปลงอัตรารับช่วงซื้อลด (rediscount rate) เป็นต้น

7.8 นโยบายการเงิน

7.8.1 ความหมายของนโยบายการเงิน

นโยบายการเงิน (monetary policy) หมายถึง นโยบายที่ธนาคารกลางแต่ละประเทศนำมาใช้ในการควบคุมดูแลปริมาณเงินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทาง

เศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ความมีเสถียรภาพของระดับราคา การจ้างงานเต็มที่ การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ และเสถียรภาพของดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

7.8.2 ประเภทของนโยบายการเงิน

นโยบายการเงินจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือนโยบายการเงินแบบเข้มงวด (restrictive monetary policy) และนโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย (easy monetary Policy)

1. นโยบายการเงินแบบเข้มงวด เป็นนโยบายการเงินที่ทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจลดลง ส่วนใหญ่จะใช้ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจเกิดเงินเฟ้อหรืออุปสงค์มวลรวม (aggregate demand : AD) มีมากกว่าอุปทานมวลรวม (aggregate supply : AS)

2. นโยบายการเงินแบบผ่อนคลาย เป็นนโยบายการเงินที่ทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่จะใช้ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเกิดเงินฝืดหรืออุปสงค์มวลรวมน้อยกว่าอุปทานมวลรวม

7.8.3 มาตรการของนโยบายการเงิน

มาตรการหรือเครื่องมือเชิงนโยบายที่ธนาคารกลางใช้ในการควบคุมปริมาณเงินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจที่สำคัญมีอยู่ 3 ลักษณะคือ การควบคุมทั่วไป (general control) การควบคุมเฉพาะอย่าง (selective control) และการขอความร่วมมือ (moral suasion)

1. การควบคุมทั่วไป (general control) เป็นการควบคุมทางด้านปริมาณ เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ การซื้อขายหลักทรัพย์ (open market operation) การเพิ่มลดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย (legal cash reserve ratio) และการเพิ่มลดอัตรารับช่วงซื้อลด (rediscount rate)

(1) การซื้อขายหลักทรัพย์ เป็นวิธีการที่ธนาคารกลางใช้เพิ่มลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ ถ้าธนาคารกลางต้องการที่จะเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ ธนาคารกลางจะทำการซื้อหลักทรัพย์ต่างๆ ได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล ตั๋วเงินคลัง จากเอกชนในท้องตลาดซึ่งอาจจะเป็นประชาชนทั่วไป หรือสถาบันการเงินอื่นๆ โดยธนาคารกลางจะชำระค่าซื้อหลักทรัพย์แก่เอกชน กรณีที่ซื้อจากธนาคารพาณิชย์ เงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์ก็เพิ่มขึ้นทันทีเท่ากับมูลค่าของหลักทรัพย์ที่ธนาคารกลางซื้อ และกรณีที่ซื้อจากประชาชนหรือสถาบันการเงินอื่นๆ ที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ เมื่อประชาชนหรือสถาบันการเงินได้รับเช็คจาก

จากธนาคารกลาง ก็จะนำเช็คเข้าบัญชีเงินฝากกระแสรายวันในธนาคารที่ตนเป็นลูกค้าอยู่ ทำให้เงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้นเช่นกัน เงินสดสำรองดังกล่าวจะเป็นฐานในการขยายสินเชื่อ (credit) ของธนาคารพาณิชย์ จนทำให้ปริมาณเงินฝากทั้งสิ้นของระบบธนาคารเพิ่มขึ้นเท่ากับผลคูณของตัวทวีเงินฝากกับเงินสดสำรองที่เพิ่มขึ้น (มูลค่าของหลักทรัพย์ที่ธนาคารกลางซื้อ) ผลจากการขยายสินเชื่อ ทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าธนาคารกลางต้องการจะลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจให้น้อยลง ธนาคารกลางก็จะขายหลักทรัพย์แก่เอกชนในท้องตลาด เมื่อประชาชนหรือสถาบันการเงินอื่นชำระค่าหลักทรัพย์ที่ธนาคารกลางขายให้ด้วยเช็คที่ถอนมาจากธนาคารพาณิชย์หรือเมื่อธนาคารพาณิชย์ชำระค่าหลักทรัพย์โดยตรง ก็จะทำให้เงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์ลดลงเท่ากับมูลค่าของหลักทรัพย์ที่ธนาคารกลางขายให้ ธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องลดการขยายสินเชื่อหรือหดยุติโดยการเรียกคืนเงินกู้คืน ซึ่งในที่สุดจะทำให้ปริมาณเงินฝากทั้งสิ้นของระบบธนาคารลดลงไปเท่ากับผลคูณของตัวทวีเงินฝากกับปริมาณเงินสดสำรองของธนาคารพาณิชย์ที่ลดลง (มูลค่าของหลักทรัพย์ที่ธนาคารกลางขายให้) ผลจากการหดสินเชื่อ ทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจลดลง

ดังนั้น การซื้อหลักทรัพย์ของธนาคารกลาง $\rightarrow M' \uparrow$
 การขายหลักทรัพย์ของธนาคารกลาง $\rightarrow M' \downarrow$

(2) การเพิ่มลควัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย เป็นมาตรการที่ธนาคารกลางมีอำนาจในการกำหนดและเปลี่ยนแปลงอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายที่ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงไว้ การเปลี่ยนแปลงอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายจะส่งผลกระทบต่อตัวทวีเงินฝากให้เปลี่ยนแปลง ซึ่งจะทำให้ปริมาณเงินเปลี่ยนแปลงไปในที่สุด กล่าวคือ ถ้าธนาคารกลางต้องการที่จะเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ ธนาคารกลางจะลดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายให้ต่ำลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปริมาณเงินสดสำรองที่ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงให้ลดน้อยลง ขณะเดียวกันเงินสดสำรองส่วนเกินที่จะให้กู้ก็จะเพิ่มขึ้น ทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถขยายสินเชื่อได้มากขึ้นปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจจะมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าธนาคารกลางต้องการที่จะลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจลง ธนาคารกลางก็จะเพิ่มอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมายให้สูงขึ้น เงินสดสำรองที่ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงก็จะ

สูงขึ้นตาม ส่งผลให้เงินสดสำรองส่วนเกินลดน้อยลง ความสามารถในการขยายสินเชื่อก็จะลดน้อยลงด้วย ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจจะลดลง

ดังนั้น การลดอัตราเงินสดสำรองกฎหมาย $\rightarrow M^s \uparrow$

การเพิ่มอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย $\rightarrow M^s \downarrow$

(3) การเพิ่มลดอัตรารับช่วงซื้อลด เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกลางคิดกับธนาคารพาณิชย์ เมื่อธนาคารพาณิชย์มาขอกู้ยืมเงินจากธนาคารกลางโดยการนำตัวเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน ฯลฯ มาขายให้ธนาคารกลาง เนื่องจากธนาคารกลางเป็นแหล่งกู้ยืมแหล่งสุดท้ายของธนาคารพาณิชย์ กล่าวคือ เมื่อธนาคารพาณิชย์เผชิญกับปัญหาการขาดแคลนเงินสดสำรอง ธนาคารพาณิชย์อาจกู้ยืมจากธนาคารกลางโดยนำตัวเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน ฯลฯ ที่ธนาคารพาณิชย์รับซื้อมาจากลูกค้ามาขายต่อให้ธนาคารกลาง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปริมาณเงินดังนี้

ถ้าธนาคารกลางลดอัตรารับช่วงซื้อลดตัวเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน ฯลฯ ที่ธนาคารพาณิชย์นำมาขายต่อให้ ต้นทุนในการกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์จะลดลงและถ้าอัตรารับช่วงซื้อลดดังกล่าวต่ำกว่าอัตราซื้อลด (discount rate) ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์คิดจากลูกค้าเมื่อมาขอกู้เงินโดยนำตัวเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน ฯลฯ มาขายให้ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารพาณิชย์ก็จะได้รับกำไรจากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้ธนาคารพาณิชย์ต้องการกู้เงินจากธนาคารกลางมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็จะรับซื้อตัวเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน ฯลฯ จากลูกค้ามากขึ้น ซึ่งหมายความว่าธนาคารกลางมีนโยบายสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์ขยายสินเชื่อมากขึ้น ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจจะเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าธนาคารกลางเพิ่มอัตรารับช่วงซื้อลดให้สูงขึ้น ต้นทุนในการกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์จะสูงขึ้น และถ้าอัตรารับช่วงซื้อลดนี้สูงจนเท่ากับหรือมากกว่าอัตราซื้อลดของธนาคารพาณิชย์แล้ว ธนาคารพาณิชย์ก็จะไม่มีกำไรหรือขาดทุนจากการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้ธนาคารพาณิชย์ไม่ต้องการกู้เงินจากธนาคารกลาง ในขณะเดียวกันก็ลดการขยายสินเชื่อลง ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจก็จะลดลง

ดังนั้น การลดอัตรารับช่วงซื้อลด $\rightarrow M^s \uparrow$

การเพิ่มอัตรารับช่วงซื้อลด $\rightarrow M^s \downarrow$

2. การควบคุมเฉพาะอย่าง (selective control) เป็นมาตรการการควบคุมทางด้านคุณภาพเมื่อธนาคารกลางต้องการจำกัดการขยายสินเชื่อบางชนิดของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจะนำมาใช้ในกรณีที่การควบคุมทางด้านปริมาณใช้ไม่ได้ผล เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมได้แก่

(1) การควบคุมสินเชื่อเพื่อเก็งกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์ โดยปกตินักเก็งกำไรจะทำการซื้อหรือขายหลักทรัพย์ในปัจจุบันเมื่อราคาหลักทรัพย์ต่ำหรือสูงขึ้น และขายหรือซื้อหลักทรัพย์ในอนาคตเมื่อราคาหลักทรัพย์สูงหรือต่ำลง สำหรับนักเก็งกำไรที่มีเงินทุนในการซื้อหลักทรัพย์ไม่เพียงพอ ก็จำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์เพื่อนำไปซื้อหลักทรัพย์ ถ้าธนาคารกลางมีนโยบายสนับสนุนให้มีการเก็งกำไรมากขึ้น ธนาคารกลางจะกำหนดเงินมัดจำ (margin requirement) ซึ่งหมายถึง อัตราต่ำสุดของราคาหลักทรัพย์ที่ผู้ซื้อต้องชำระเป็นเงินสดให้ต่ำๆ เช่น กำหนดเงินมัดจำไว้ร้อยละ 30 ถ้ามูลค่าของหลักทรัพย์ที่ต้องการซื้อเท่ากับ 100,000 บาท หมายความว่า ผู้ซื้อหลักทรัพย์ต้องชำระค่าซื้อหลักทรัพย์เป็นเงินสด 30,000 บาท ส่วนที่เหลืออีก 70 % หรือ 70,000 บาท สามารถกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ได้ แต่ถ้าธนาคารกลางต้องการจำกัดสินเชื่อเพื่อการเก็งกำไร ก็จะกำหนดเงินมัดจำในอัตราที่สูงขึ้น ทำให้ความสามารถในการซื้อหลักทรัพย์ของนักเก็งกำไรลดลง เนื่องจากต้องหาเงินมาชำระค่าซื้อหลักทรัพย์ในจำนวนที่สูงขึ้น

(2) การควบคุมสินเชื่อเพื่อการบริโภค ในกรณีที่ผู้บริโภคต้องการกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์เพื่อนำไปใช้จ่ายในการซื้อสินค้าคงทน เช่น รถยนต์ เฟอร์นิเจอร์ต่างๆ เป็นต้น ถ้าธนาคารกลางมีนโยบายจำกัดสินเชื่อประเภทนี้ ก็อาจทำได้โดยกำหนดวงเงินที่ผู้ซื้อต้องชำระครั้งแรกให้สูงขึ้น หรือกำหนดระยะเวลาการผ่อนชำระให้สั้นลง ในทางตรงกันข้าม ถ้าธนาคารกลางต้องการสนับสนุนการขยายสินเชื่อประเภทนี้ให้มากขึ้น ก็อาจกำหนดวงเงินที่จะชำระครั้งแรกให้ต่ำลง หรือกำหนดระยะเวลาการผ่อนชำระให้ยาวนานขึ้น

(3) การควบคุมสินเชื่อเพื่อการก่อสร้างหรือซื้ออาคารรวมทั้งบ้านที่ดินการควบคุมสินเชื่อประเภทนี้ทำได้โดยการกำหนดจำนวนเงินสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์จะให้กู้ยืม และระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้สำหรับผู้ที่ต้องการก่อสร้างหรือซื้ออาคารรวมทั้งบ้านและที่ดิน วิธีการควบคุมเหมือนกรณีการควบคุมสินเชื่อเพื่อการบริโภค

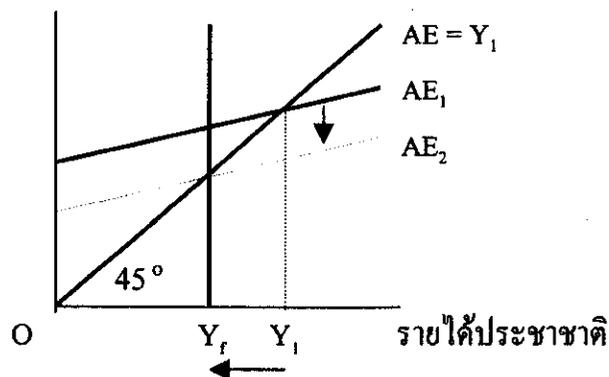
3. การขอความร่วมมือ (moral suasion) เป็นวิธีการที่ธนาคารกลางขอความร่วมมือจากธนาคารพาณิชย์ให้ปฏิบัติตามในเรื่องที่ขอร้องด้วยการชักชวนด้วยวาจา เช่น ขอร้องให้ลดการขยายสินเชื่อเพื่อการเก็งกำไร และถ้าธนาคารพาณิชย์ไม่ให้ความร่วมมือ ธนาคารกลางก็อาจไม่ให้ความช่วยเหลือในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์มาขอกู้ยืมเงินจากธนาคารกลาง เป็นต้น

7.8.4 นโยบายการเงินกับการแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อและเงินฝืด

1. นโยบายการเงินกับการแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อ ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจมีการจ้างงานเต็มที่ (full employment) หากประชาชน หน่วยธุรกิจมีการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและการลงทุนเพิ่มขึ้น อุปสงค์มวลรวมของระบบเศรษฐกิจจะเพิ่มขึ้น แต่ปริมาณผลผลิตไม่สามารถผลิตเพิ่มขึ้นได้ ระดับราคาสินค้าและบริการจะสูงขึ้นจนเกิดเงินเฟ้อ ในกรณีเช่นนี้สามารถแก้ไขโดยธนาคารกลางต้องพยายามหาทางลดปริมาณเงินลงโดยใช้มาตรการทางด้านนโยบายการเงินต่างๆ ได้แก่ การขายหลักทรัพย์ การเพิ่มอัตราสำรองซื้อลดตั๋วเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน ฯลฯ การเพิ่มอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย หรือมาตรการของนโยบายการเงินอื่นๆ แล้วแต่ความเหมาะสม

รูปที่ 7-11

การใช้นโยบายการเงินแบบเข้มงวดแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อ
ความต้องการใช้จ่ายรวม

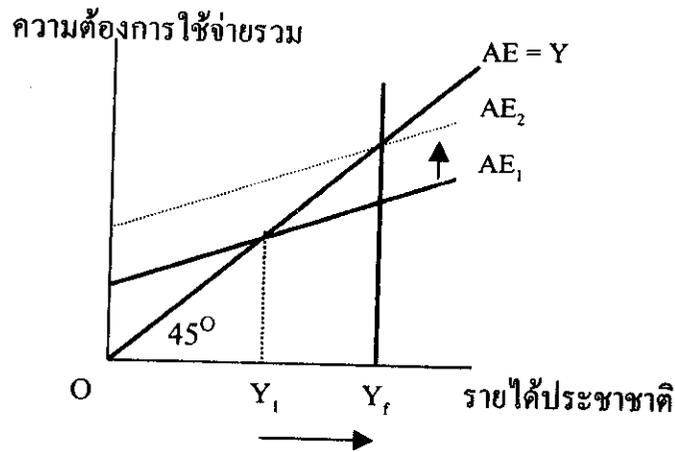

จากรูปที่ 7-11 สมมุติให้เส้นความต้องการใช้จ่ายรวม (desired aggregate expenditure : AE) AE_1 ตัดกับเส้นอุปทานมวลรวม (aggregate supply :AS) AS_1 ตรงระดับรายได้ประชาชาติ Y_1 ซึ่งอยู่สูงกว่าระดับรายได้ประชาชาติที่มีการจ้างงานเต็มที่ (full employment) หรือ Y_f ในกรณีเช่นนี้จะเกิดเงินเฟ้อขึ้น เนื่องจากความต้องการใช้จ่ายรวม ซึ่งประกอบด้วยรายจ่ายเพื่อการบริโภค (C) การลงทุน (I) และรายจ่ายของรัฐบาล (G) มีมากกว่าอุปทานมวลรวมหรือมูลค่าของผลผลิตที่ประเทศผลิตได้ในขณะนั้น ระดับราคาสินค้าและบริการจะสูงขึ้น รัฐบาลจึงดำเนินนโยบายการเงินโดยลดปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจลง อัตราดอกเบี้ยในตลาดจะเพิ่มขึ้น การลงทุนลดลง ความต้องการใช้จ่ายรวมจะลดลง เส้น AE_1 จะเคลื่อนย้ายต่ำลงมาเป็นเส้น AE_2 ณ ระดับรายได้ที่มีการจ้างงานเต็มที่หรือ Y_f ระดับราคาสินค้าและบริการจะลดลง ภาวะเงินเฟ้อบรรเทาลงจนเข้าสู่ภาวะปกติ

2. นโยบายการเงินกับการแก้ไขปัญหาเงินฝืด ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ มีการว่างงานจำนวนมาก สินค้าที่ผลิตออกมาแล้วขายไม่หมดจนระดับราคามีแนวโน้มลดลง หน่วยธุรกิจต้องลดปริมาณการผลิต การลงทุนลง ระดับรายได้ประชาชาติจะลดลง การแก้ไขอาจทำได้โดยธนาคารกลางต้องเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจให้สูงขึ้นโดยดำเนินมาตรการต่างๆทางด้านนโยบายการเงิน ผลจากการเพิ่มปริมาณเงิน จะทำให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดลดลง การลงทุนจะสูงขึ้น ความต้องการใช้จ่ายรวมของระบบเศรษฐกิจจะเพิ่มขึ้น การผลิต การจ้างงานขยายตัว รายได้ประชาชาติจะสูงขึ้น ระบบเศรษฐกิจจะฟื้นตัวจนเข้าสู่ภาวะปกติอีกครั้งหนึ่ง

รูปที่ 7-12

การใช้นโยบายการเงินแบบผ่อนคลายแก้ไขปัญหาด้านเงินฝืด

จากรูปที่ 7-12 สมมติให้เห็นความต้องการใช้จ่ายรวม AE_1 ดังนั้น ณ ระดับรายได้ประชาชาติดุลยภาพ Y_1 ซึ่งอยู่ต่ำกว่าระดับรายได้ประชาชาติที่มีการจ้างงานเต็มที่หรือ Y_f กรณีเช่นนี้จะเกิดปัญหาการว่างงานขึ้น ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยการดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลายโดยการเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจให้สูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยในตลาดจะลดลง ใจให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้น การผลิตและการจ้างงานจะขยายตัว เส้นความต้องการใช้จ่ายรวมจะเคลื่อนย้ายสูงขึ้นจาก AE_1 เป็น AE_2 ระดับรายได้ประชาชาติดุลยภาพที่สูงขึ้นเป็นระดับรายได้ประชาชาติดุลยภาพ ณ ระดับที่มีการจ้างงานเต็มที่หรือ Y_f